

KAZIMIERZ PEK MIC, Lublin

DZIAŁALNOŚĆ KATEDRY MARIOLOGII I PERSPEKTYWY ROZWOJU

Do 1998 r. Katedra Mariologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II była jedyną tego typu placówką jaka istniała na jednym z 11 wydziałów teologii w Polsce. W ostatnim dziesięcioleciu sytuacja się zmieniła gdyż powołano nowe katedry mariologii: na Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie (1998), w Instytucie Teologicznym w Radomiu (1999) i w Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Krakowie (2007)¹. W podsumowaniu pięćdziesięcioletniej działalności Katedry Mariologii KUL należałoby zwrócić uwagę na jej obsadę personalną oraz absolwentów, a także wskazać na formy działalności.

I. PROFESOROWIE, WYKŁADOWCY I UCZNIOWIE

Chociaż liczba profesorów i studentów w czasach nowożytnych wielokrotnie wzrosła w stosunku do początków kształcenia uniwersyteckiego w Europie, a to wpłynęło na reorganizację pracy akademickiej, to jedna z pierwotnych zasad: mistrz – uczeń, przetrwała w działalności Katedry Mariologii KUL. Wskazują na to różnego rodzaju sprawozdania wykładowców oraz uczniów². Stąd z jednej strony wymienia się kierowników i innych pracowników omawianej Katedry (Andrzej Krupa OFM [1957-1980], S. C. Napiórkowski [1980-2003], K. Kowalik SDB [2004-2005], jako kurator K. Klauza [od 2005], jako asystent i adiunkt [od 1999] K. Pek MIC), a z drugiej także jej kilkuset absolwentów (por. Aneks 1).

¹ K. Pek MIC, *Mariologia polska po Soborze Watykańskim II*, w: E. Wiszowaty (red.), *Pro animarum salute*, Olsztyn 2007, s. 89-100.

² K. Kowalik (red.), *Tradycja i otwartość*, Lublin 1999; S. C. Napiórkowski, *Amicta sole*, Lublin 2003.

2. PODSUMOWANIA DZIAŁALNOŚCI KATEDRY MARIOLOGII KUL

Do czasu jubileuszu Katedry pojawiły się trzy propozycje podsumowania jej działalności: II Synodu Plenarnego w Polsce³, opracowanie S. C. Napiórkowskiego OFMConv w ogólnopolskiej autoprezentacji teologicznej⁴ oraz uchwała Kapituły nagrody „Pro Ancilla” (por. Aneks 2). Oczywiście swego rodzaju częściowym podsumowaniem są także prace akademickie, które powstały na podstawie dorobku A. Krupy OFM⁵ i S. C. Napiórkowskiego OFMConv⁶. Pierwszy kierownik Katedry doczekał się również pierwszej oceny swego dorobku w formie specjalnej sesji naukowej i monografii⁷.

A. Ocena i podsumowanie II Synodu Plenarnego (1991-1999):

Wyjątkowe znaczenie ma ocena i podsumowanie działalności Katedry Mariologii wyrażone przez II Synod Planarny w Polsce, który obradował w latach 1991-1999. Trzeba także zauważyć, że w dokumencie końcowym synodu wspomniano tylko tę jedną placówkę naukowo-dydaktyczną. Podsumowanie znalazło się w części prezentującej „maryjną drogę Kościoła w Polsce”, czyli ukazującej formy pobożności maryjnej (zawierzenie, liturgia, różaniec, Anioł Pański, godzinki, miesiące maryjne i koronacje) oraz podmioty kościelne skupiające się na duszpasterstwie maryjnym (Jasnogórska Rodzina Różańcowa, Rycerstwo Niepokalanej, Dzieło Pomocników Maryi Matki Kościoła, Ruch Światło-Życie, Sodalicje Mariańskie, Ruch Dzieci Maryi oraz niektóre zakony). To właśnie w tym ostatnim miejscu wskazano także na Katedrę Mariologii: „Duże zasługi w kształtowaniu mariologii polskiej i wytyczeniu dróg pobożności maryjnej ma Katedra Mariologii KUL. Dobre owoce przyniosło w działalności tej placówki połączenie wymiaru teologiczno-dogmatycznego mariologii z wrażliwością

³ II Polski Synod Plenarny (1991-1999) [dalej: II PSP], Poznań 2001, s. 273.

⁴ S. C. Napiórkowski, *Teologu polski, co sądzisz o swojej twórczości?*, Niepokalanów 2007, s. 223-234.

⁵ W. Obrębski, *Mariologia L. A. Krupy w świetle encykliki Jana Pawła II – „Redemptoris Mater”*, [mps, PWT Wrocław], Wrocław 1995.

⁶ M. Kajdan, *L'interpretazione della dottrina mariologica del Vaticano II nelle opere di S. C. Napiórkowski*, [mps, Marianum], Roma 1992; K. Gładkowski, *Mariologia w ujęciu S. C. Napiórkowskiego przejawem ekumenicznego dialogu katolicko-luterańskiego*, [mps, ATK], Warszawa 1998; C. A. Mazurkiewicz, *Maryja jako „nauczycielka pobożności” w pismach S. C. Napiórkowskiego*, [mps, UKSW] Warszawa 1999; G. Kościecki, *Teologiczna ikona Maryi w dialogu katolicko-luterańskim w świetle pism S. C. Napiórkowskiego*, [mps, UAM], Poznań 2001; E. Róg, *Maryja jako „nauczycielka pobożności” w pismach S. C. Napiórkowskiego*, [mps, KUL], Lublin 2002; G. Surdyka, *Udział Maryi w dziele zbawienia według S. Napiórkowskiego OFMConv*, [mps, PWT Wrocław 2007]; M. Saniowski, *Postulat S. C. Napiórkowskiego uprawiania „mariologii w kontekście”*, [mps, KUL], Lublin 2007.

⁷ S. C. Napiórkowski, *Amicta sole. Księga pamiątkową ku czci A. L. Krupy*, Lublin 2003.

ekumeniczną oraz badaniami nad pobożnością ludową i duszpasterstwem maryjnym”⁸.

W tym krótkim stwierdzeniu wskazano na pastoralne konsekwencje działalności prowadzonej przez Katedrę dając bardzo pozytywną oceną. Zwrócono uwagę również na to, że dotychczasowa działalność nie inspirowała do jednej, ale do wielu dróg pobożności maryjnej. Wprawdzie nie wymieniono żadnej z nich to jednak na podstawie dorobku można stwierdzić, że z jednej strony Katedra twórczo inspirowała do odnowy dotychczasowych form pobożności (np. podczas peregrynacji Ikony Jasnogórskiej), a z drugiej wskazywała na potrzebę nowych inicjatyw duszpasterskich, gdzie szczególne miejsce zajmie Biblia i liturgia. Ten wymiar działalności lubelskiej placówki najbardziej ujawnił się w ramach sympozjów organizowanych na temat adhortacji Pawła VI – *Marialis cultus*⁹ i encykliki Jana Pawła II – *Redemptoris Mater*¹⁰. Oba dokumenty papieskie miały przede wszystkim na celu promocję nauczania II Soboru Watykańskiego. Wspomniany Synod w swej ocenie nie odniósł się do tego znaczącego źródła inspiracji działalności Katedry, a jedynie poprzestał na opisanie jej metody pracy, a mianowicie na łączeniu wymiaru ściśle teologicznego z ekumenicznym oraz z duszpasterskim. Ze strony samej Katedry sformułowano to jako uprawianie „mariologii w kontekście”. Wymownym tego dowodem jest uniwersytecka kolekcja wydawnicza o takim tytule.

Należy również zaznaczyć to, że synodalna wypowiedź odnosi się do działalności Katedry w ogólności i w związku z tym ewentualne dalsze badania pozwoliłyby wykazać na ile wspomniana ocena odnosi się do kierownictwa za czasów prof. Krupy a na ile do działalności prof. Napiórkowskiego.

B. Autoprezentacja profesora S. C. Napiórkowskiego OFMConv

Niezwykle cenny przewodnik po dorobku Katedry Mariologii znajduje się w autoprezentacji teologicznej profesora S. C. Napiórkowskiego OFMConv, który uznał iż jego dorobek da się sprowadzić do „matateologii, mariologii, franciszkanizmu i ekumenizmu”¹¹. Chociaż zaproponowany klucz systematyzacji zdaje się wskazywać cztery oddzielne bloki tematyczne, to jednak one wzajemnie się przenikają. W ten sposób elementy mariologii można znaleźć w metodologii teologii, we franciszkanizmie i w ekumenizmie. Obecność pozamariologicznych (w Katedrze Mariologii KUL od 1965 r.) obszarów teologicznej twórczości wynikała także w jakiejś mierze z racji pełnionych funkcji (m.in. kurator Katedry

⁸ II Polski Synod Plenarny 1991-1999, Poznań 2001, s. 273.

⁹ S. C. Napiórkowski (red.), *Nauczycielka i Matka*, Lublin 1991.

¹⁰ S. C. Napiórkowski (red.), *Matka Odkupiciela*, Lublin 1993.

¹¹ S. C. Napiórkowski (red.), *Teologu polski...*, Niepokalanów 2007, s. 224.

Teologii Dogmatycznej I KUL, dyrektor Instytutu Franciszkańskiego, pracownik Instytutu Ekumenicznego KUL oraz uczestnik dialogu katolicko-luterańskiego na forum światowym), ale także z przyjętej metody uprawiania teologii. Na tę ostatnią cechę wyraźnie wskazuje umiejscowienie metateologii na pierwszym planie. Wielokrotnie wznawiany podręcznik „Jak uprawiać teologię”¹² nie tylko stanowi syntezę metodologii teologii, ale także zbiera wieloletni dorobek w tym zakresie prof. Napiórkowskiego. Autor zaznacza, że „proponuje model teologii dość wyraźnie mądrościowej, otwartej na dialog i doświadczenie”¹³. Pionierskie były badania nad opracowaniem doświadczenia osób i wspólnot chrześcijańskich (szczególnie w Europie Środkowo-Wschodniej) jako źródła teologii. W jakiejś mierze dotyczy to także uznania literatury pięknej za *locus theologicus*. Postulat poszerzenia topiki teologicznej wpłynął na łączenie postulatu wierności Tradycji (i tradycjom) z postulatem otwartości. Ponadto prof. Napiórkowski uznał za ważny element teologicznej metody ekumeniczną zasadę: „zgodnie z prawdą i życzliwie” (o innych Kościołach i wspólnotach chrześcijańskich). Nie bez znaczenia jest również zwrócenie uwagi na jako taki status naukowy teologii, który uwzględnia współczesne teorie nauki.

Szeroko prowadzona analiza metodologii teologii bardzo przyczyniła się do organizowania przez prof. Napiórkowskiego nowego wykładu mariologicznego, który dba o stosowną hierarchię źródeł i prawd teologicznych. Na tej podstawie zarysowały się nowe kierunki rozwoju mariologii, ze szczególnym zwróceniem uwagi na mariologię eklezjotypiczną (w wymiarze pobożności oznacza to promowanie modelu *imitatio Mariae*) i mariologię w kontekście (szczególnie trynitarnym, eklezjologicznym, pobożności). Do dorobku Katedry Mariologii należy także włączyć wprowadzenie tych nowych kategorii językowych.

Natomiast gdy chodzi o wymiar ekumeniczny to refleksja nad metodologią teologii pozwoliła ustalić powody odmiennego ukazywania Matki Pana przez katolików i innych chrześcijan. Prof. Napiórkowski przekonywująco wskazał na odmiennosc modeli teologicznych, które implikują taką a nie inną mariologię. Co więcej, odnowiona metodologia teologii pozwoliła na nowe interpretacje znanych dzieł teologicznych. Pionierskie okazały się nie tylko badania nad teologią M. Lutra¹⁴ i ksiąg symbolicznych Reformacji¹⁵, ale także

¹² *Jak uprawiać teologię*, Wrocław 2002.

¹³ S. C. Napiórkowski (red.), *Teologu polski...*, Niepokalanów 2007, s. 225.

¹⁴ S. C. Napiórkowski, *Spór o Matkę*, Lublin 1988; K. Kowalik, *Wejrzal na nicość swojej Służebnicy*, Lublin 1995.

¹⁵ *Mariologia i pobożność maryjna jako problem ekumeniczny*, RTK 39(1983) z. 2, s. 17-32; *Maryja w teologii i pobożności ewangelików*, w: *Nauczycielka i Matka. Adhortacja Pawła VI „Marialis cultus” na temat rozwoju należycie pojętego kultu maryjnego. Tekst i komentarze*, red. S. C. Napiórkowski, Lublin 1991, s. 355-404.

nad pismami F. Hodura¹⁶ i F. Kozłowskiej¹⁷. Do szczególnego dorobku należy także reinterpretacja pism Nestoriusza¹⁸.

Uważna lektura powyższych pism pozwoliła również na analizę zarzutów pod adresem mariologii katolickiej i związanej z nią pobożności maryjnej. W tym kontekście wyraźnie został dostrzeżony istotny problem: jaki obraz Boga znajduje się w dotychczas uprawianej mariologii akademickiej oraz duszpasterskiej? Analiza tekstów wielkich czcicieli Maryi, a także mniej znanych autorów maryjnych rozważań, czytanek majowych i październikowych, kazań, a nawet pieśni kazały stwierdzać prof. Napiórkowskiemu, że ukazywany w nich „obraz Chrystusa zdecydowanie i regularnie przegrywa z cieplejszym obrazem Maryi Matki, która jest serdeczna i wszystko rozumie. Zarówno Bóg, jak Chrystus w tych tekstach zdecydowanie przegrywają z obrazem Maryi. A ponieważ obraz Boga i obraz Chrystusa to poważna, nawet bardzo poważna sprawa w chrześcijańskiej wierze, uważam za obowiązek teologa konsekwentne powracanie do tego tematu”¹⁹. Konkluzja zawiera postulat nie lekceważenia i zbyt łatwego usprawiedliwiania tych nadużyć, które także przyczyniły się do szesnastowiecznego rozdarcia zachodniego chrześcijaństwa a i dzisiaj mogą niepokoić (np. rozpowszechnianie Ikony Jasnogórskiej bez Jezusa).

Z uwagi na duże zaangażowanie prof. Napiórkowskiego, kierownika Katedry w Instytut Franciszkański światło dzienne otrzymało wiele pism (wraz z komentarzem) mariologii franciszkańskiej²⁰. Także w tym wypadku nie zabrakło uwrażliwienia na kontekst. Praca nad franciszkanizmem nie sprowadzała się jedynie do badań pism o Maryi. Publikacje i sympozja przybliżyły kontekst historyczny²¹ oraz teologiczny. Ten ostatni jest szczególnie widoczny poprzez dwie serie wydawnicze: „Biblioteka Instytutu Franciszkańskiego” (BIF – do sierpnia 2006 ukazało się 21 tomów) i „Mała Biblioteka Instytutu Franciszkańskiego” (MBIF – ukazało się kilkanaście tomików) oraz rocznik franciszkańskiego semianrium w Łodzi „Lignum Vitae” (od 2000 r.). Ponadto należałoby wskazać

¹⁶ W. R ó ź y k, *Objawienia Marii Franciszki Kozłowskiej według rękopisu z Archiwum Watykańskiego. Studium teologiczne*, Świdnica 2006.

¹⁷ J. B. B a j o r e k, *Mariologia biskupa Franciszka Hodura*, [mps ChAT], Warszawa 2006. Prezentacja: J. B. B a j o r e k, *Mariologia biskupa Franciszka Hodura*, TwP 24(2006) nr 84, s. 13-21.

¹⁸ *Matka mojego Pana (problemy – poszukiwania – perspektywy)*, Opole 1988, s. 129-132.

¹⁹ *Bóg wielkich niewolników Maryi*, w: K. Pek, T. Siudy (red.), *Trójca Święta a Maryja*, Częstochowa 2000, s. 49-88.

²⁰ *Mariologia franciszkańska*, Niepokalanów 2004.

²¹ *Zakony franciszkańskie w Polsce*, t. I: *Franciszkanie w Polsce średniowiecznej*, cz. 1. *Franciszkanie na ziemiach polskich*, Lublin 1983, 408 s., cz. 2. i 3. *Franciszkanie na ziemiach polskich*, Lublin 1989; *Franciszkanie w Polsce XVI-XVIII wieku*, cz. 1-2, Niepokalanów 1998-2003; *Franciszkanie w Polsce XIX wieku*, Niepokalanów 1996; *Franciszkanie na ziemiach polskich w latach 1914-1980* (publikacja w toku).

na prace monograficzne stanowiące zazwyczaj owoc sesji naukowych: o św. Bonawenturze²², o św. Antonim z Padwy²³, o bł. Janie Dunsie Szkocie i filozofii franciszkanów²⁴, o św. Klarze²⁵ i o św. Maksymilianie Kolbe²⁶. Nie zabrakło w nich odniesień do zagadnień mariologicznych.

Co do edycji źródeł mariologicznych to zwraca na siebie uwagę seria wydawnicza (Wydawnicwo Ojców Franciszkanów w Niepokalanowie) – „Beatam me dicent. Teksty o Matce Bożej”. Chodzi tu o 10 tomów źródeł do mariologii, w tym 4 tomy z patrystyki, 2 tomy z prawosławia, 1 tom z chrześcijaństwa ewangelickiego²⁷.

Praca nad recepcją wielkich dokumentów Kościoła to nade wszystko wyjaśnianie i recepcja mariologii zawartej w konstytucji *Lumen gentium* II Soboru Watykańskiego. Już wstępne badania wzbudziły zainteresowanie redakcji „Concilium”, która publikowała opracowania prof. Napiórkowskiego w 8 językach. Kolejne działania Kierownika Katedry zaowocowały sesjami i publikacjami na temat nauczania Pawła VI²⁸ i Jana Pawła II. Ponadto pojawiły się wysokonakładowe opracowania w formie broszury pt. „Jak czcić Matkę Bożą”²⁹ i „Tak

²² S. C. Napiórkowski, E. I. Zieliński (red.), *Św. Bonawentura. Życie i myśl*, Niepokalanów-Warszawa 1976.

²³ Bonawentura, *Itinerarium mentis ad Deum, Droga duszy do Boga. Wstęp, przekład i objaśnienia* S. C. Napiórkowski, w: W. Słomka (red.), *Mistyka w życiu człowieka*, TNKUL, Lublin 1980, s. 127-159; Bonawentura, *Breviloquium. Prolog. Księga pierwsza (Boża Trójca). Wstęp, przekład i komentarze* S. C. Napiórkowski, w: *Z filozofii św. Augustyna i św. Bonawentury [Opera Philosophorum Medii Aevi, t. III. Textus et Studia]*, Warszawa 1980, s. 175-251.

²⁴ Cz. I, 330 s.; cz. II, s. 250 s.; cz. III, s. 292. S. C. Napiórkowski, E. I. Zieliński (red.), *Filozofia Franciszkanów, Niepokalanów 2005*.

²⁵ S. C. Napiórkowski, W. Koc (red.), *Święta Klara z Asyżu w 800-lecie urodzin. Materiały z sympozjum odbytego w dniach 15-17 października 1993 roku w Wyższym Seminarium Duchownym Ojców Franciszkanów w Łodzi-Łagiewnikach*, Niepokalanów 1995; S. C. Napiórkowski (red.), *Duchowość świętego Franciszka*, Niepokalanów 2001; tenże, *Modlitwa franciszkańska*, Niepokalanów 2001.

²⁶ *Komentarze do pism i konferencji św. Maksymiliana M. Kolbego*, SM 4(2002) 3, s. 307-321.

²⁷ 1. *Ojcowie Kościoła greccy i syryjscy*, wyd. I 1981, II 1992; 2. *Ojcowie Kościoła łacińscy*, wyd. I 1981, II 1992; 3. *Ojcowie wspólnej wiary*, 1996; 4. *Dominikanie średniowieczni*, 1992; 5. *Franciszkanie średniowieczni*, 1992; 7. *Prawosławie, cz. I*, 1991; 8. *Prawosławie, cz. II*, 1991; 9. *Kościół przedchalcedońskie*, 1995; 10. *Chrześcijaństwo ewangelickie*, 2000; 11. *Polskie średniowiecze*, 2000.

²⁸ S. C. Napiórkowski (red.), *Błogosławić mnie będą. Adhortacja Pawła VI „Marialis cultus”. Tekst – komentarze – dyskusja*, Lublin 1990; tenże, *Matka i Nauczycielka. Adhortacja Pawła VI „Marialis cultus” na temat rozwoju należącego pojętego kultu maryjnego. Tekst i komentarze*, Lublin 1991.

²⁹ *Jak czcić Matkę Bożą? Adhortacja apostolska papieża Pawła VI „Marialis cultus” o należytym kształtowaniu i rozwijaniu kultu Najświętszej Maryi Panny. Przygotował do wydania i wstępem opatrzył S. C. Napiórkowski, franciszkanin, Niepokalanów 1984.*

czcić Matkę Bożą³⁰. Encyklice Jana Pawła II *Redemptoris Mater* także były poświęcone dwa sympozja i opublikowano stosowny komentarz³¹. Część z tych materiałów ukazała się także w języku rosyjskim. Do dorobku nad soborową i papieską mariologią wlicza się także wiele prac magisterskich i doktorskich (por. Aneks 1).

Wskazanie na potrzebę kontekstualności w mariologii wynikało z oceny tej mariologii, która izolowała Maryję głównie z misterium Ojca, Chrystusa, Ducha Świętego, Kościoła, oraz wyłączała mariologię z soteriologii, pneumatologii, charytologii i eklezjologii itd. Stąd tytuł dla serii wydawniczej prowadzonej przez Katedrę Mariologii: „mariologia w kontekście”, wyrażający w skrócie jej program. Postulat uprawiania mariologii w kontekście zachęca do rozwijania teologii pośrednictwa w Chrystusie (*Maria in Christo Mediatrix, In Mediatore Mediatrix*) i w pośrednictwie Ducha Świętego (*Maria in Spiritu Sancto Mediatrix, In Spiritu Mediatore Mediatrix*). Prof. Napiórkowski wskazując na nowe modele teologiczne pośrednictwa maryjnego nie wyklucza tego ujęcia, który najbardziej zadomowił się w pobożności: *ad Mediatorem Mediatrix*. Potwierdzeniem potrzeby komplementarnego ukazywania Maryi w misterium chrześcijańskim były słowa Jana Pawła II, który zawarł to w dewizie: „przez Chrystusa do Maryi”. Zasadniczo dzięki inicjatywie Katedry Mariologii literatura teologiczna w Polsce została wzbogacona obszernym komentarzem do słów Papieża³².

W prezentacji dorobku Katedry Mariologii KUL warto odnotować także to, czego Katedra nie podjęła. Mianowicie nie opracowała podręcznika mariologii. Wprawdzie kluczowe hasła mariologiczne w opracowaniu prof. Napiórkowskiego znalazły się w „Encyklopedii katolickiej” („Maryja”, „Mariologia”, „Macierzyństwo Boże”, „Macierzyństwo duchowe”, „Niepokalane Poczucie”) to jednak nie ukazała się synteza tego działu teologii jako autonomiczna praca. Na podstawie analizy dotychczasowego dorobku Katedry ten fakt da się jedynie usprawiedliwić pragnieniem zachowania mariologii od ewentualnej (kolejnej) izolacji z całej teologii.

C. Uchwała Kapituły nagrody „Pro Ancilla Domini”.

Decyzją Kapituły nagrody „Pro Ancilla Domini” laureatem jej 10 edycji został prof. S. C. Napiórkowski OFMConv. W przyjętej uchwale wymieniono motywy werdyktu, które także w jakiejś mierze także streszczają działalność

³⁰ S. C. Napiórkowski (red.), *Tak czcić Matkę Bożą. Paweł VI o kulcie Najświętszej Maryi Panny, Niepokalanów* 2004.

³¹ S. C. Napiórkowski (red.), *Jan Paweł II. Matka Odkupiciela. Tekst i komentarze*, Lublin 1993.

³² S. C. Napiórkowski, K. Pek (red.), *Przez Jezusa do Maryi*, Częstochowa-Licheń 2002.

Katedry Mariologii. Niemniej na pierwszym planie został postawiony dorobek naukowy jej Kierownika, czyli prof. Napiórkowskiego:

Komisja stwierdziła (por. Aneks 2):

– „ciągłe i konsekwentne zaangażowanie w badania mariologiczne, prowadzone w świetle wskazań Soboru Watykańskiego II, a szczególnie Rozdziału VIII *Lumen gentium* oraz zgłębianie nauczania posoborowego;

– troskę o rozpowszechnianie nauki dotyczącej obecności Maryi w misterium Chrystusa i Kościoła w celu ułatwienia porozumienia między uczniami naszego Pana, poprzez zaangażowanie w dialog ekumeniczny, zwłaszcza katolicko-luterański;

– tworzenie mariologicznych opracowań naukowych dzieł różnych autorów średniowiecznych a także opracowań pism o. M. M. Kolbego;

– promowanie „mariologii w kontekście” w celu wspierania autentycznej duchowości chrześcijańskiej, ze szczególnym uwzględnieniem duchowości franciszkańskiej;

– wpływ na nauczanie mariologii i kształcenie wielu pokoleń studentów i studentek na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim oraz w innych instytucjach”.

Z podobnymi wnioskami wystąpił 5 października 2007 r. w swej laudacji ks. prof. R. Laurentin (por. Aneks 2). Oceniając dorobek o. Celestyna zwrócił przede wszystkim uwagę na „jego wielowartościową karierę, rozległe horyzonty ekumeniczne, jego twórczość, jego działalność poza nauczaniem” oraz uderzyły go rozmiary jego dzieła: „ponad 700 tytułów; byliście promotorem 428 prac magisterskich, w tym 94 z mariologii; i 21 doktoratów (w tym jeden o moim dziele); prowadzicie wiele serii oraz przegląd teologiczny”, a ponadto „jesteście przekładani na rosyjski, ukraiński i słowacki [...]. Przed światem słowiańskim odsłoniście wartości protestantyzmu. Promujecie jego otwarcie na ideał teocentryczny [...]. Dzięki wam rozumiemy, jak Chrystus, według twórców Reformacji, nie jest ściśle biorąc *Solus* («Sam, Tylko»), ale *numquam Solus* («nigdy Sam, nigdy Tylko») w swoim mistycznym cielem i w promieniowaniu charyzmatów w jego Kościele”.

Prof. Laurentin wymieniając wiele zalet dorobku mariologicznego Laureata nie nazwał go jednak mariologiem, gdyż „przy głębszym włączeniu Maryi do Kościoła i przy Waszym otwarciu ekumenicznym, bardzo szybko staliście się mistrzem w eklezjologii i w teologii katolickiej. Promowaliście równocześnie studia nad żywą Tradycją, strzeżoną przez Magisterium oraz międzykulturowy i międzynarodowy dialog ekumeniczny”.

W laudacji także dostrzeżono bardzo bliskie prof. Napiórkowskiemu uwarunkowanie metodologiczne: „W poszukiwaniu nowych wiatrów zwrócono się ku nowym metodom. Co do metod, to istnieje ich wiele; chodzi o to, by odróżnić te, które pozwalają jedynie na grę po powierzchni, od tych, które prowadzą

do lepszego poznania Objawienia, Maryi. Często ci, którzy uważają siebie za specjalistów od jednej metody, redukują Najświętszą Pannę do tej metody, nie uświadamiając sobie, w czym Maryja dokładnie je przerasta”.

Zaprezentowane trzy podsumowania działalności Katedry nie wyczerpują tematu, ale dają ogólną charakterystykę omawianej placówki akademickiej. Na oddzielne opracowanie zasługuje ocena dorobku, która uwzględni parametr czasu i wkład poszczególnych osób zaangażowanych w tej Katedrze, a nade wszystko prace dyplomowe³³.

3. PERSPEKTYWY ROZWOJU KATEDRY MARIOLOGII

Na podstawie przedstawionych podsumowań działalności Katedry można wprowadzić wniosek, że należałoby utrzymać, wypracowany w ciągu 50 lat, sposób uprawiania mariologii i styl organizacji pracy naukowo-dydaktycznej. Nade wszystko hasłem programowym pozostaje „mariologia w kontekście”. W związku z tym należałoby wskazać kilka istotnych kontekstów.

Po pierwsze, kontekst Europy Środkowo-Wschodniej. W tym rejonie świata zmieniła się sytuacja polityczna, a to umożliwia studiowanie w KUL osobom spoza Polski i pozwala łatwiej nawiązywać współpracę z innymi ośrodkami w tej części Europy. Obiecujące zatem są działania Forum Europy Środkowo-Wschodniej, które pozwolą z czasem na badania nie tylko całej mariologii słowiańskiej, ale nade wszystko teologii Młodszej Europy (J. Kłoczowski)³⁴. O ile dotychczasowe działania Katedry przybliżyły Polsce mariologię chrześcijaństwa ewangelickiego, o tyle jawi się podobna szansa na reлектurę mariologii (teologii) chrześcijańskiego Wschodu.

Ważnym kontekstem pozostaje pobożność ludowa. Oznacza to promowanie badań i propozycji na rzecz odnowienia jej ducha ewangelicznego (także ekumenicznego). Z dotychczasowych studiów nad maryjnością w Polsce (i nie tylko) wynika potrzeba dalszego odkrywania jej teologicznego obrazu Boga, by wskazać miejsca oczekujące na ewangelizację. W tym kontekście jawi się potrzeba odkrycia (i promocja), że do „polskiej drogi maryjnej” należy także *imitatio Mariae*. Trzeba również podtrzymać teologiczną refleksję nad *cooperatio* oraz *receptio*, czyli nad określeniem roli Maryi w dziele Trójjedynego. Doświadczenia XX w. pokazują, że nastąpiły zmiany w postrzeganiu „ślubów” i „niewoli maryjnej”. Pojawiła się perspektywa „zawierzenia”, a także zarysowała się myśl

³³ Przygotowywany jest do publikacji wybór z prac dyplomowych z mariologii pisanych pod kierunkiem S. C. Napiórkowskiego – *Ku mariologii w kontekście* [3 tomy, ok. 1000 stron].

³⁴ K. P e k, *Christus Mariae: un progetto di mariologia nell'Europa cenro-orientale*, „Ephemerides Mariologicae” 56(2006) 1-2, s. 139-150.

o „przyjmowaniu Maryi”. Wyzwaniem pozostaje także temat: „rola doświadczenia w teologii [mariologii]”. Nie bez znaczenia będzie wprowadzanie odkrytych niedawno dewiz: *per Iesum ad Mariam, per Spiritum ad Mariam*.

Kolejnym kontekstem pozostaje nauczanie mariologii. Doświadczenia z czasu odnowy mariologicznej wykazały, że praktyczna rezygnacja z podręcznika o Theotokos (w imię wiązania z całą teologią) powoduje jednak zanik nauczania mariologicznego w obrębie innych traktatów, a niekiedy także ułatwia przywoływanie tez teologicznych, które jawią się jako mniej szczęśliwe lub nawet szkodliwe. Wydaje się, że w takiej sytuacji zorganizowanie podyplomowych studiów mariologicznych (pod kierunkiem Katedry Mariologii) jest jak najbardziej uzasadnione. Ponadto wiele badań szczegółowych w mariologii potrzebuje podsumowania i skłania do edycji ich syntezy, np. w formie leksykonu.

Ogromnym wyzwaniem dla dalszej działalności Katedry jest promocja polskiej mariologii poza jej granicami.